

„Szeretett Vezérem!”*

Dobi István levelesládája

A Magyar Nemzeti Levéltár tömött dobozokban őrzi azokat az iktatatlan leveleket, amelyekben a vezető állami tisztségeket viselő Dobi Istvánhoz fordultak a legkülönbözőbb személyes ügyekben. Ezek a levelek sok mindent elárulnak Dobi kapcsolatszeréről is és arról is, hogy milyen világban és milyen információk áradatában élt ő ekkor.

A fellelhető válaszlevelek és intézkedő levelek egy részét Dobi írta (vagy írta alá), más részét miniszterelnöki titkára, Csató István. Természetesen nem minden levél került Dobi kezébe. Jelentős részük tartalmáról összefoglaló készült a miniszterelnök számára, titkárságának munkatársai, Kovácsné, Czimerné és Rózsahegyi Ilona aláírásával.

(Volt) kisgazda politikusok, kádeerek különösen gyakran fordulnak Dobihoz. Kihez forduljanak, ha nem a magas polcra került kisgazda pártelnökhöz?

Csorba János régi, tekintélyes kisgazda politikus volt. A viharos 1947. szeptemberi nagyválasztmányon ő vette át az elnöklést Dobitól, amikor az (pár órára) lemondott. Rövid polgármesteri ténykedése után a Közigazgatási Bíróság elnöke lett. 1948-ban ő is kihullott a közéletből.

Először nem tőle jön Dobihoz az üzenet, hanem róla. 1954-ig működtek a fővárosban tömbmegbízottak. Ezek egy-egy háztömb lakói közül „választott” személyek voltak, akik a lakók kisebb jelentőségű közigazgatási, igazolási, nyilvántartási ügyekben eljárhattak, közvetíthettek a kerületi tanácsok felé. Nem hivatalos szerepük pedig az volt, hogy megbízható személyként éberrel figyeljék a háztömb lakóinak magatartását. Egy ilyen személytől érkezik levél a háztömb lakóinak magatartására. Egy ilyen személytől érkezik levél a miniszterelnökségre 1951. január 7-én. A tömbmegbízott kezdeményezi, hogy vizsgálják meg, indokolt-e Csorba Jánosnak, Budapest 1945-ös kisgazda polgármesterének 1400 forintos nyugdíjat folyósítani, amikor van neki örökrésze egy sashegyi villában, azonkívül Makón hét hold földje és házrésze.

A tömbmegbízott minden reményét felülmúlták a fejlemények. Öt hónappal később, 1951. június 11-én táviratot kap Dobi Csorbától: „kitelepiteesem elrendelve koezbelepeseidet kee rem csorba jaanos budapest volt polgaarmestere.” Nem tudjuk, próbált-e tenni Dobi valamit az érdekében, de sikerrel biztosan nem járt. Csorbát kitelepítették Dévaványára, és csak 1953 végén térhetett haza. Az '56-os forradalom idején fontos szerepben találkozunk vele. Ő képviseli majd leghatározottabban azt

* Részlet a szerző *Dobi, egy élet* című könyvéből. A *Mozgó Világ* márciusi és áprilisi számában közöltünk belőle egy-egy fejezetet. – A szerk.

az álláspontot, hogy a Rákosi-rezsimben kitüntetett szerepet vállaló embereknek, kivált Dobinak, nem lehet helyük az újjászerveződő kisgazdapártban.

Kellner (másutt Kéry-Kellner) Jenő újságíró, fotóriporter 1945 előtt az Associated Pressnek dolgozott, majd Dobi keze alatt a kisgazdapárt sajtóosztályának vezető munkatársa volt. Az ő élettársa fordul Dobihoz 1953. szeptember 7-én. Az öreg, beteg, maláriás férfit izgatás és árdrágítás büntette miatt első fokon két, jogerősen öt évi börtönbüntetésre ítélték. Az élettárs azzal kéri Dobi segítségét, hogy a vádak hamisak voltak. Két levelet ír egy napon, egy formálisabbat és egy személyeset. Ebben a személyes, könyörgő levélben írja le, hogy párja „Dömötör Lacial” iszogatót egy presszóban, és az ott időző, szintén ittas rendőrök vitték el Kellnert azzal, hogy „demokráciaellenes” és az egyik minisztériumban dolgozó „Dömötör Lacit” személyesen érintő kijelentéseket tett. Dömötör cáfolta ezt, de őt meg sem hallgatták.

Nyilván Dömötör maga tájékoztatta Kellner élettársát – félre. Dömötör László újságíró, aki 1945 után Dobi környezetében, a *Kis Újságnál* is dolgozott, és jól ismerte a kisgazdapárt szolgálatában álló sajtósokat, az állambiztonsági szolgálat legtermékenyebb újságíró ügynöke volt a munkásságát feldolgozó dr. Ilkei Csaba szerint. Dömötör önmagáról is ír a (természetesen fedőnéven jegyzett) jelentéseiben egyes szám harmadik személyben. 1956 novemberében többek között ezt írja magáról: „Kéri-Kellner Jenő fotóriporter szerint őt a börtönbe Dömötör juttatta.”

Kellner Jenőt 1956 után kizárták a MUOSZ-ból, 1989-ben rehabilitálták és helyreállították a tagságát (posztumusz).

Dobi egyik régi barátja és párttársa ír Sápról. Indokolatlanul kuláknak nyilvánították és meghurcolták. „Úgy érzem magam, mint 1939-ben, amikor a kisgazdapárt helyiségéből Dobi István barátommal együtt este 10 órakor kísérték a sápi községházánál lévő csendőrlaktanyába szuronyok között azok a szőrös lelkű hajcsárok.” A levél maga nem, csak a Dobi számára készítette összefoglalása maradt fenn, de abban Czimerné beidézte a levélnek ezt a részletét.

Vukics János, a Zala megyei kisgazda szervezet elnöke több levelet is ír tegező formában Dobinak.

1950. január 9-én pénzsegélyt kér, hogy súlyosan beteg feleségének sztreptomomicint szerezhessen be. Dobinak sajnálatára nem áll módjában segíteni. (A sztreptomocin volt az első és ebben az időben egyetlen klinikailag is hatásos antibiotikus ellenszere a tuberkulózisnak. Csúpan hat évvel korábban, 1944-ben fedezték föl, a beszerzése ekkor igen nehéz és költséges volt.)

Két hónappal később Vukics, úgy is mint Zala megye törvényhatóságának tagja és a megyei DÉFOSZ propagandafelelőse, arról ír Dobinak, hogy német anyanyelvük miatt megfosztanak embereket a házuktól. Két család tizenkét tagját zsúfolják be két szobába. Ilyen és ehhez hasonló csúnya ügyek vannak Szepetneken (Nagykanizsa mellett), ezért bizalmatlanok az emberek a DÉFOSZ-szal.

Júniusban már Vukics Mária, János testvére értesíti Dobit, hogy

a fivérét az ÁVH letartóztatta és a családjával együtt ismeretlen helyre szállította.

A Vukics családot a Hortobágyra telepítették ki. Augusztusban már onnan küldi levelét Vukics János. Ebből a leveléből derül ki, hogy a felesége még januárban, a pénzsegélyt kérő levele után egy héttel meghalt. Vukics azt írja, bosszú áldozata lett ő, aki beszédet mondott a DÉFOSZ alakuló kongresszusán.

Hosszabb szünet után 1952 februárjában érkezik levél Vukicstól: a kitelepítettek fölött uralkodó rendőr szakaszvezető őrpáncsnok kiskirályként viselkedik, lopja a zsírt, a lisztet, elveszi a nekik küldött csomagot, a 19 éves lányát üldözi, hogy legyen a szeretője, és úgy próbálja meggyőzni, hogy a legrosszabb munkahelyekre küldi.

A kisgazdapárt szürke eminenciásának, Dobi bizalmasának, a fiatal korától szívbeteg Dernői Kocsis Lászlónak is nehezen beszerezhető gyógyszerre volt szüksége. Az „Egészségügyi Miniszter Úrnő”, vagyis Ratkó Anna titkárságára küldi Csató a következő levelet 1950. december 29-én: „A Minisztertanács elnökének megbízásából kérem, hogy a mellékelt vényre felírt gyógyszer – amelyet Dr. Haynal Imre professzor írt fel Dernői Kocsis László részére – kiadatását engedélyezni sziveskedjék.”

A kisgazdapárt korábbi pestszentlőrinci alelnöke, akit – hangsúlyozza – soha nem zártak ki a pártjából, Nagy Imre 1953. július 4-én elhangzott és sokakat felvillanyozó miniszterelnöki beköszöntő beszéde után nyomban levelet ír Dobinak, és kisgazdaként is kéri, hogy legalább segédmunkásnak vagy előmunkásnak

vegyék vissza a Geodéziai Intézetbe, ahol kirúgása előtt diplomás szakemberként magasabb munkakörben dolgozott.

Gyöngyössi János volt külügyminiszter, Dobi egyik fontos támogatója a kisgazdapárti belharcok során viszonylag fiatalon, 1951 októberében meghal. Özvegye méltányos elbírálást kér a kegydíja ügyében.

Egy rendőrségi irodatisztnak nem engedélyezték, hogy elvegyen egy lányt, akinek a kisgazdapárti apja „majdnem kulák”, tudniillik a tíz hold saját földje mellé még 13 holdat bérel, vagyis megközelíti a 25 holdas „kulák-határt”. A rendőrség álláspontja az, hogy „bár az apja politikai magatartása jelenleg nem esik kifogás alá”, az esetleges későbbi kellemtlenségek elkerülése végett nem tartják kívánatosnak az olyan házasságot, ahol a leány apjának csak egy holddal van kevesebbje, mint annak, aki már kuláknak minősül.

A „majdnem kulák” apa az elsők között teljesítette a beszolgáltatást, és télesztag. (Nyilván első vagy második típusú tsz tagja, ha még egyéni földtulajdona, bérlete van, és azután beszolgáltatást teljesít.) A fiatalok megkapták az engedélyt, értesítést küldenek az esküvőről, és köszönik Dobi közbenjárását.

Egy kisgazda párttag panaszkolja, hogy bár leigazolták a mezőtúri hűtőház vezetőjének, a MOSZK (a Magyar Országos Szövetkezeti Központ) nem vette őt át, és másfél éve nem tud elhelyezkedni. A válasz erre az volt, hogy „a miniszterelnök úrnak – sajnálatára – elvi okokból nem áll módjában közben járni”. Többen is megkapták ezt a választ, akik állás, elbocsátás ügyében keresték meg a miniszterelnököt, de

látni fogjuk, hogy Dobihoz közelebb álló személyek esetében ilyen elvi ok nem áll fenn.

Márkus András volt kisközgazda képviselő azért akar személyesen találkozni Dobival, mert szeretne belépni az MDP-be, és ehhez az egyébként érdemi tevékenységet már nem folytató kisközgazdapárttól kell ajánlást vinnie!

Guba Mihály, a Dobi köréhez tartozó korábbi kisközgazda parasztképviselő kivételesen nem kér semmit, csak üdvözli Dobit 55. születésnapja alkalmából, és borong: „...hová tűntek el az életünkben azok a magyaros, hagyományos baráti élmények, amik téged is és még sokunkat anynyi testvéri szeretettel és vígsággal vettek körül [...] eszembe jutott a szőnyi szőlőhegyen átélt sok kedves emlék, ahol te mindig köztünk voltál, és minden bizalom, szeretet körülvett tégedet a mi részünkről, de mások részéről is.”

Sokat elárul a korabeli kereskedelemről és árumínőségről, hogy a Tüker (Tüzelőanyagkereskedelmi Vállalat) vezérgazdátjának írt levélben „pártfogolja” Dobi a kisközgazdapártot régóta szolgáló titkárnő, Aranyos Béláné kérését, hogy 30 mázsa tűzifáját „kizárólag tűzifában szállítsák”.

Természetesen más pártállású emberek is fordulnak Dobihoz. Horváth József, egy időben Komárom kommunista polgármestere például még a harmincas évek első felében, a szociáldemokrata pártban volt Dobi párttársa, és maradt közeli barátja.

Ő egy ellenállási érdemekkel rendelkező kommunista párttag ügyében kér közbenjárást, aki a komáromi dohányelosztó vezetője volt, de elbocsátották létszámfelettiként,

pedig politikai kifogás nem merült fel ellene. Egyszer már visszavették, de aztán megint elküldték. Dobi ír Bognár József barátjának, Fórumcsoportos pártharcostársának, a belkereskedelmi miniszternek, hogy vetesse vissza az illetőt.

Erdei Ferenc földművelésügyi miniszterhez pedig egy segéderdőőr érdekében fordul, akit személyesen ismer, s mellékeli a helyi MDP szervezet és a DÉFOSZ igazolásait arról, hogy az illetővel politikai problémák nincsenek.

Pálfy György felesége kéri, hogy férje és anyósa kapja vissza a nyugdíját, amelyet a kitelepítés után elvettek tőlük. Pálfy régi szegedi polgárcsaládból származott. Apja, Pálfy József a város érdemdús polgármestere volt, akit a német megszállás után lemondattak. Fia, Pálfy György, aki osztályvezetőként dolgozott a városházán, megtagadta a parancsot, miszerint a front elől a városházi tisztviselőknél nyugatra kell vonulniuk. A parancsmegtagadásért a Szálasi-érában távollétében halálraítélték és szimbolikusan, a nevével ellátott szalmabábu formájában felakasztották. Az elmenekült polgármestertől egyetlen helyben maradt magasabb rangú városházi tisztviselőként átvette a polgármesteri tisztséget, a városháza pincéjében elrejtett egy zsidó munkaszolgálatos századot, amelyet szintén nyugatra (és jó eséllyel a halálba) hajtottak volna, majd a nagyobb károk és áldozatok elkerülése végett feladta a várost a vörös hadseregnek, melynek helyi parancsnoka megerősítette őt polgármesteri tisztségében. Rövid polgármesterkedés után főispán lett. 1948-ban lapátra tették, majd kitelepítették. 1969-ben

megírta a '44–45-ös történéseket a *Délmagyarország*ba, kezdve azzal, hogy németellenes volt mindig, és zárva azzal (1969-ben!), hogy kommunista viszont soha nem volt.

Bejelentkezik a kommunista párttitkár a hadifogolytáborból, ahová Dobi is került a háború végén, s ahonnan ez a párttitkár a levele szerint 1142 baloldali hadifoglyot kiszabadított. Azt írja, most, hogy őt érte sorscsapás, szeretné tiszteletét tenni Dobinál. A sorscsapás mibenlétét nem jelzi. A levélre rájegyezték, hogy a miniszterelnök nem kívánja fogadni őt.

Volt, aki azt kérte Dobitól, aki nem volt lelkes vadász, hogy vadásszon. Németh Sándor, a neszmélyi tanácselnök fordul a miniszterelnökhöz 1951 szeptemberének elején azzal, hogy a község azon részén, ahol „a miniszterelnök úrék vadászterülete van”, a vaddisznók és a szarvasok hatalmas pusztítást okoznak. A dolgozó parasztság kukoricája és burgonyája teljesen elpusztul, és se a megyei, se a járási tanács nem intézkedik. „Nagyon szépen megkérem a miniszterelnök urat, hogy a vadászatot a legsürgősebben kezdjék meg Neszmély község határában.”

Egy korábbi rendes és akkori pót országgyűlési képviselő, Abay Nemes Oszkár ügyvéd (váltóban olimpiai bronzérmes úszóbajnok), aki a Barankovics-pártból igazolt át 1949-ben a Népfrontba, szeretne különböző ügyekben személyesen beszélni Dobival. Többek között egy katolikus pap ügyében, aki egyházi adót szedett, és ezért tiltott gyűjtés címen eljárást indítottak ellene. Továbbá a miniszterelnök elé vinné egy építési vállalkozó ügyét is, akit valamilyen szabálytalanság miatt

541 ezer forint megfizetésére köteleztek. Ő felajánlotta a büntetés kiengyelítésére két bérházát és más ingatlanát, de ezt nem fogadták el. Ha végrehajtásra kerül sor, akkor az ingatlanait nagyon alacsony értéken számítanák be, gyakorlatilag nyomorba döntenék őt. „Csató titkár úr közölte velem, hogy a Minisztertanács Elnöke elvi okokból nem avatkozik bele ilyen ügyekbe.” Más esetekben ilyesféle ügyekben is eljárta.

Abay Nemes 1956 után a pécsi forradalmárok elszánt védőügyvédje volt. Emiatt folyamatosan zaklatták, s végül eltiltották hivatása gyakorlásától. Csillésként tudott elhelyezkedni egy bányában, s egy bányabaleset következtében 1959-ben meghalt.

1948. december 27-én hivatalba lépése után két héttel levelet ír egy ügyvédnek ezzel a szöveggel: „K. I. szőnyi lakos, földim, peres ügyét Ön viszi. Szülőfalum egész népe és jómagam is meg vagyunk győződve arról, hogy Kovács István – az Ön ügyfele – valóban az igazságát keresi. Arra kérem, tegyen meg mindent, hogy az igazság érvényesüljön.” Mint látjuk, a peres ügyekbe való be nem avatkozás elve nem áll fenn, amennyiben az érintett Dobi földije és személyes ismerőse. Az idézett levél nyilván nem arra szolgál, hogy az ügyvédet buzgóbb tevékenységre buzdítsa, hanem arra, hogy ő azt bizalmasan bemutassa azoknak, akiken az ítélet múlik.

Szőnyről egy ismerős férfi – de ki nem ismerőse Dobinak Szőnyben? – „kedves barátomként” tegezve Dobit kéri, hogy tegyen lehetővé számára ötnapos átkelést „cseh Komáromba”, hogy a „felszabadulás” óta nem látott beteg, agg édesanyját meglátogathassa.

Csehszlovákiából is ír egy férfi 76 éves édesanyja határátlépési engedélyének ügyében, hogy legalább még egyszer az életben láthassa Szőnyben élő két leányát.

Dobival személyes ismeretségben álló szőnyi tanító néni ír Balatonmádiból. Arról ír, hogy a két holdon gazdálkodó, államsegélyre igényt nem tartó, idős társaikat gondozó, üdültető, magukat nehéz munkával fenntartó apácákat meg akarják fosztani tulajdonuktól. Nem tudjuk, hogy erre miként reagált a miniszterelnök.

Lehet, hogy nem mindenki élvezte Szőnyben Dobi rokonszenvét. 1950-ben Gyórfy Lajos szőnyi református lelkésztől érkezik levél, mely szerint bizonyos egyházi körökben azt terjesztik, hogy Dobi (is) kívánja Szőnyből való távozását. Ezt a nagytiszteletű úr nem akarja elhinni. Erre ő okot soha nem adott, meg van győződve róla: Dobi sajnálattal volt és van az iránt, hogy ellene személyi bosszúból fakadó eljárást indítottak. Azt állítja, hogy ezt 1948 szeptemberében Dobi saját szájából is hallotta.

Az eljárás a – tábori lelkészként az orosz frontot is megjárt – Gyórfy háború alatti magatartásával lehetett összefüggésben. 1950-ben ismételt eljárást folytattak ellene, és a lelkészi állásáról egyházi bírósági határozat értelmében 1950. szeptember elsején le kellett mondania. Nem másnak kellett a helye, mert 1951 végéig beszolgáló és helyettesítő lelkészek szolgáltak Szőnyben. Gyórfy további életútjáról ezt olvasuk a komáromi Klapka György Múzeum kiadványában: „Miután szőnyi lelkészi állásáról egyházi bírósági határozat értelmében le kellett mondania, 1952–1954-ig Tatabányán és

Komáromban segédlelkész. 1954–1972-ig Únyban lelkipásztor. 1956-ban részt vesz az únyi forradalmi munkástanácsban. A forradalom leverése után ezért megtorlásban nem részesült, de ún. kongruát (állami fizetéskiegészítés lelkipásztoroknak) nem kapott. Únyi szolgálatának idején Dágon és Máriaalmon is ellátta a lelkészi teendőket, gyülekezeti tagjai szerették. Elmondásuk szerint »száműzetésként« került el Únyba, az egyházmegye legkeletibb gyülekezetébe, mivel nézeteltérésbe került Dobi Istvánnal.” Ennek a nézeteltérésnek a mibenlétéről nem tudunk semmit. Dobi önéletrajzában csak Gyórfy elődjét, Váradai Lajost emlegeti haraggal.

Külön dosszié tartalmaz a szőnyi intézményektől, szervezetektől érkező leveleket. Dobi pártfogólag továbbítja a szőnyi előjáróság, pártszervezet, szövetkezet kérését. Buszjáratok, hangszóró, vadászterület, tejjelátás, váróhely építése a vasútnál, könyvek a szőnyi népkönyvtárnak, abrak a szövetkezet jószágainak stb.

Dobi elintézte Szőnynek mindent, amit tud, de például a közkórháznak teherautót intézni nem tud, mert Ratkó Anna egészségügyi miniszter asszony simán elutasítja a miniszterelnök (forma szerint a főnöke) kérését.

Dobi levelesládáját jelentős részben a gazdagondok töltötték meg.

Sárvári asszony ír, hogy minden kötelezettségét teljesítette, oklevelet kapott is, csak engedélyt nem hízó vágására. Kéri a közbenjárást a vágási engedély végett, és jelzi, hogy a szomszédságában 25-30 holdas gazdák vannak, akik becsapják a népköztársaságot, a családtagjaik

között osztják szét a földeket, hogy a kulákságukat álcázzák. Kulákká nyilvánításukat követeli a levélíró. Csató válaszol: a DÉFOSZ-hoz téték át az ügyét, onnan kap majd választ. (A DÉFOSZ, amelynek Dobi az elnöke, ekkor már csupán a szakszervezeti jellegüket elvesztett, számos hatósági feladattal megbízott „ágazati szakszervezetek” egyike.)

Egy tagosítással tönkretett 79 éves diósjenői gazda kéri: „Kedves Barátom, segíts!”

Egy cigándi gazda lova a Tiszába fulladt. A DÉFOSZ helyi szervezettől igényelt lovat, de nem kapott. Kéri Dobit, hogy intézkedjen.

Nem volt az ilyesmi eleve reménytelen próbálkozás. Egy másik lovatlan gazda Csatón keresztül személyesen kérte, hogy sürgessék meg a választ kérelmére, miszerint szeretne kedvezményesen lóhoz jutni. Csató a DÉFOSZ ügyvezető elnökének ír, hogy a kérelmet „illetékes elintézésre hozzád továbbítom, azaz, hogy az elintézésről nevezettet közvetlenül értesíteni szíveskedjél.” Ez a fogalmazásmód egyértelműen jelzi, hogy a miniszterelnök kedvező elintézését vár el.

Többen azért panaszkodnak, mert nem engedik belépni őket a téeszbe, mások meg azért, mert bekényszerítik őket. Van, aki még 1953 novemberében is „földművelésügyi miniszterként” szólítja meg az FM éléről négy évvel azelőtt följebb lépett Dobit, úgy küldi el neki a szövetkezetből kilépő nyilatkozatát, amelyet helyben nem akarnak tudomásul venni.

Akad, akit azért büntettek meg, mert nem kapálta be a szólejét, amelyet már jóval korábban átadott az államnak.

„Szeretett Vezérem!

Te, a szegény elhagyottak gyámolítója, az igazság védelmezője, hallgasd meg az alant felsorolt panaszaimat.” Így fordul Dobihoz 1951. január 31-én kelt levelében egy magára maradt asszony. Szülei és több testvére nem jött haza a deportálásból, ő maga 70 százalékos rokkantsággal, súlyos idegbajjal élte túl a lágert. Egy éve halt meg az öccse, kinek özvegye a neki járó ingóságokat nem adja ki. Az özvegy ügyvédje „mindent elkövet, hogy az igazság ne derüljön ki”. A levél ezzel zárul: „Bízom abban, hogy a benned bízót nem hagyod el, tisztelettel kérek, vizsgáltasd ki az ügyemet, mert tudom, hogy az igazság kiderítése nemes feladatod egyike. Elvtársi üdvözléssel!” Nem tudjuk, hogy a tegezés arra utal-e, hogy a levélíró személyes ismeretségben volt Dobival, mindenesetre a címzettet a szentek magasságába emelő fogalmazásmód nem tudta kifejezni hatását, mert Dobi csak egy pár soros feljegyzést kapott a levél tartalmáról. Arra firkantotta rá, hogy mi legyen a válasz. Csató válaszolt: „A Minisztertanács Elnökének megbízásából kérem, hogy ügyével forduljon az illetékes hatósághoz.”

Nem kevésbé hódolatteljes levél érkezett Rácalmás-Galambos postájáról. A levélíró ecseteli szerencsétlen helyzetét, felesége súlyos állapotát, és kéri fia leszerelését, mert nagyon kellene az ő két dolgos keze: „Jóságos tekintetét és jóakarátát soha, de soha nem tudom elfelejteni, hogy én is megérhettem azt mint volt urasági cseléd, az országunk egyik vezetőjét szemtől szemig láthattam, és hazánk dolgozóíért harcoló, igazságos kezét megszoríthattam. Életem

legszebb perce és napja volt, mikor közöttünk töltött néhány órát.”

Rengeteg levél érkezik kitelepítésekkel, kisajátításokkal, államosítással, fejadagokkal, nyugdíjjal, lakásügyekkel, szolgálati lakhatás meghosszabbításával kapcsolatban.

Nyomorék öregasszony esedezik, hogy engedjék haza a fiát a Szovjetunióból, ahol már két éve letöltötte a büntetését.

Négygyerekes mérnök ügyében ír a felesége. Férjét, aki a Földalatti Vállalatnál dolgozott, könyveket írt, újítások fűződnek a nevéhez, bűnös semmiben nem lehet, elhurcolták, és nem tudnak róla semmit.

„Pista bátyám!” megszólítással ír tegező levelet a számtalan barát egyike: segítséget kér, hogy vegyék vissza keresztfiát az egyetemre, akinek az apja már felszámolta egyéni gazdaságát, és megelégedetten dolgozik a dunakeszi sertéshizlaldában.

Börtönből szabadult unitárius lelkész kéri, hogy jelesen érettségizett fia egyetemre mehessen – bármelyik egyetem bármely szakára.

Egy-egy ügy kedvező elbírálását szorgalmazó levelekbe a titkár gyakorta beírja, hogy a kérelmező a miniszterelnök barátja, ismerőse, földije.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára például 1949. augusztus 29-én, a tanév kezdete előtt pár nappal értesül arról, hogy „a miniszterelnök úr pártfogolja”, hogy megnevezett ismerőse lányát felvegyék a Rákóczi téri Ipariskolába.

Egy pécsi levélíró azt panaszolja, hogy reakciós környezetben kell laknia. A házban zaklatják a párttagok gyerekeit. Tegyenek oda olyan ház mestert, „aki szereti ezt a rendszert”.

Egy tanító megköszöni Dobinak, hogy az áthelyezését visszavonták. A Dobival jó ismeretségben lévő komája írt az érdekében, hogy nyugdíj előtt öt évvel ne vigyék már el mellőlük a tanítót.

Egy nagyothalló ember hallócsőkiutalása ügyében is eljártak: „a minisztertanács elnökének örömeire szolgálna az ügy kedvező elintézése.”

Volt, aki butángáztűzhely beszerzéséhez kért Dobitól segítséget.

Egy kisnyugdíjas, aki a nyilasok áldozata volt, kéri Dobit, szóljon az Ápisznak (Állami Papír és Írószer Kereskedelmi Vállalat), hogy véglegesítsék.

Beteg nénikének könnyű (liftkezelő, portás) munkát kérnek.

Dobiék szülői sorstársa is jelentkezik. Egy asszony, akinek a fia együtt szolgált ifj. Dobi Istvánnal az idegenlégióban, és még annak hazajövele előtt is találkozott vele Baden-Badenben. Ifj. Dobi megígérte, hogy itthonról segíteni fog neki a hazatérésben. Az asszony beküldi fia levelét, és kéri Dobi segítségét.

Már a miniszterelnökhöz érkezett, de még az agrárminiszter feleségét érintette az a bátor és önérzetes levél 1948 végén, amelyet a János Kórház segédorvosa írt.

Ő látta el Dobi feleségét 1948 novemberében, amikor könnyebb bal eset érte. Az asszony panaszt tett, miszerint az orvos „szemtelen magatartása hirtelen az ellenkező végletbe csapott át, amikor megtudta, kivel áll szemben.” Dobiné panaszát kivizsgálták, és az alaptalannak bizonyult. Az orvos azt írja, meghurcoltatásnak lett kitéve, amelyről az egész kórház tud. „Ezért kérem miniszterelnök urat, tegye megfontolás tárgyává a rajtam esett becsület-

beli sérelem orvoslását valamilyen formában. Csak ebben az esetben nyerne az ügy – véleményem szerint – demokratikus elintézését.” Az orvos szükségesnek tartja megjegyezni, hogy 1945 óta aktív a kommunista pártban. A további fejleményekről, ha voltak, nem tudunk. A levélre csak annyi van rájegyezve: ad acta.

Rokonok is leveleztek Dobival. Miután neki felcseperedett fiútestvére nem volt, a levelekben szereplő Dobik között pedig a miniszterelnök fiai és unokái (egyetlen levél esetleges kivételével) nem szerepelnek, az itt jelentkező Dobik csak a miniszterelnök apai nagybátyjának (nagybátyjainak) leszármazottai és azok házastársai lehetnek. Van ugyan olyan levél, amelyben Dobi nevet viselőik nagybátyjukként szólítják meg a miniszterelnököt, de a miniszterelnök csak másodnagybátyjuk (apjuk unokatestvére) lehet. Viszont másodnagybácsiként tényleg nem szoktak rokont megszólítani.

Dobi Irén 1932-ben született. Az időpontból ítélve Dobi István unokatestvérenek lánya lehet. Kurta önéletrajza szerint négy polgárit és egy kereskedelmi szakiskolát végzett, munkásszülőik gyermeke.

Irén tizennyolc éves korában a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozott, nyilván nem a rokonától függetlenül került be oda. Amikor kirúgták, segítséget kért a rokontól. Az FM személyzeti főosztályvezető-helyettese Dobi telefonos érdeklődésére 1950. augusztus 31-én beszámolt Irén ottani tevékenységéről: „A kartársnőnek úgy a munkához, mint a munkatársakhoz való viszonya igen rossz volt. Többször későbben jött be s a távolmaradás okát kellően igazolni nem tudta. Munkaidő

alatt sem dolgozott szorgalmasan, amiért az osztályok – ahol dolgozott – leváltásra javasolták. Legutóbb a Személyzeti Főosztályon dolgozott, s itt is igen laza volt a munkához való viszonya.” A Személyzeti Főosztály volt az ötödik, ahol megfordult. Végül azért bocsátották el, mert húsvét előtti szombat délelőtt fél tízkor engedély nélkül távozott. A Tefunál (Teherfuvarozó Nemzeti Vállalat) próbálkozott, ahol a személyzeti osztályvezető azt mondta neki, hogy vigyen Dobi hivatalától ajánló sorokat.

Nem egészen két évvel később, 1952. június 5-én Irén kérelmezi a Munkaerőtartalékok Hivatalánál, hogy vegyék fel őt a MÁVAUTHoz (Magyar Államvasutak Közúti Gépkocsi Üzeme). Ennek az az akadálya, hogy a budai Közért Vállalattól apróbb vétségek miatt bocsátották el, amelyekkel előadása szerint ártatlanul vádolták meg: „Kedves Pista Bácsi. Nagyon szépen megkérem, hogy ha lehet telefonáljon át a MÁVAUTHoz, hogy vegyenek fel kalauzsnőnek... Vagy legyen szíves pár sort írni... és majd én bemegyek vele... nagyon nehezen megy az elhelyezkedés. Már több helyen próbáltam, és nem sikerül. A munkaerőtartalék pedig csak utcaseprőnek helyez el... Kezét csókolja, Dobi Irén.” Dobi behívhatja őt a hivatalába. A további fejleményekről nem tudunk.

Dobi Ferenc levelezik testvérenek szólított unokatestvérevel egy barátja ügyében, aki bérelt földön gazdálkodó kisparaszt. Az összespórolt pénzen vett házat és kevés földjét államosították, a bérletét felmondták mint nyilasnak, holott az ilyesféle vádak alól már rég tisztázták őt. Dobi adatokat kér a helyzetéről és politikai nézeteiről, mert a meg-

ítéléséhez önmagában az nem elég, hogy segített Dobi Ferencnek a házépítésben.

A miniszterelnök is segített Dobi Ferencék házépítésében. 1950. május 18-án ír Sándor László építésügyi miniszternek: „Kedves Barátom! Dobi Ferenc győrszentiványi lakos építkezést folytat és ehhez 5 q cement kiutalását kéri. Kérlek, vizsgáltsd meg kérését. Szívességedet előre is köszönöm. Szívélyesen üdvözöllek...” Dobi Ferenc lánya, Dobi Júlia írta meg kilenc nappal azelőtt a miniszterelnöknek, hogy mire lenne szükségük. Nem csak cement kellett: „Kedves István Bátyánk! A papa említette kedves bátyánknak, amikor itt járt, hogy szükség lehet egy kis kölcsönre. Szükség van.”

A MÁV-ot felügyelő államtitkárt kéri Dobi, hogy pártfogolja Villám Lajos véglegesítését. Ő távoli rokon. Dobi István anyósán, Villám Erzsébeten keresztül kapcsolódott a kiterjedt szőnyi Villám családhoz.

Dobi Ferencnek fia is volt, ifj. Dobi Ferenc. Ő is köszöni, hogy Dobi közbenjárására felvették átképzősnek a Vagongyárba. Örömmel tudatja, hogy már hat hónapja dolgozik ott, nemsokára a vizsgája is meglesz. Értesíti „kedves nagybátyját”, hogy két hete megnősült, lakodalomba azért nem hívták, mert arra nem volt mód, sietni kellett, nemsokára apa lesz. Dobi levélben üdvözliz az új családot és örül a levél pozitív hangvételének. (Ifj. Dobi Ferencsel lesz még egy kis baj az '56-os forradalom után, arra még visszatérünk.)

Dobi Lászlónak is kellett egy kis segítség az elhelyezkedéshez. A Tüker alkalmazta volna, de nem alkalmazhatta, mert az illetékes szakszervezet nem közvetítette ki

őt. Csató levelet ír a Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezete főtítkáranak: „Miniszterelnök Úr megbízásából arra kérek, légy szíves soronkívüli kiközvetítése érdekében intézkedni.” Valószínűleg Dobi legfiatalabb, ekkor 19 éves László fiáról van szó, de ebben nem lehetünk biztosak. Más ágakon is teremhetett Dobi László.

(Mint látjuk, nem igazán lukratív munkahelyekhez kellett a miniszterelnöki támogatás.)

Dobi István másik unokatestvére, Németh Istvánné, született Dobi Zsófia és gyermekei is többször jelentkeztek segítségért. Zsófi köszöni a kéményépítéshez nyújtott segítséget, és annak elintézését kéri a miniszterelnöktől, hogy utaljanak ki lakást a hozzájuk a fiával együtt (nyilván társbérlelőként) beköltöztetett özvegynek, hogy fölszabaduljon számukra az általuk elfoglalt szoba, amely nagyon kellene, mert Zsófi fia, ifj. Németh István nősülés előtt áll.

Zsófi lánya, Horváth Józsefné, született Németh Erzsébet is jelentkezik, hogy az urát mint családfenntartót szereljék le a katonaságtól. A tanács ugyanis nem akarja az ehhez szükséges igazolást kiadni. Dobi azt válaszolja Erzsébetnek, hogy „türelemmel kell lenned, hiszen férjed [...] legszebb hazafias kötelességének tesz eleget.”

Ha Erzsébetnek és urának, Józsefnek türelemmel is kellett lennie, bizonyos Máriának és Árpádnak nem kellett. Egy „Kedves Dobi bácsi!” megszólítással kezdődő levélben, melynek szereplőit nem tudjuk pontosabban beazonosítani, azt írja egy Mária nevű boldog hölgy, hogy Árpád leszerelt, de csacsi, fél a Dobi bácsinak írni, hogy megköszönje a

közbenjárást. Mária jelzi, hogy másoknak is vannak még kérései, és kéri Dobi bácsit, hogy azokat is továbbítsa az illetékes helyekre.

Dobinak magának is voltak nem könnyen kielégíthető szükségletei a hiánygazdaság körülményei között. 1950. április 21-én küldenek levelet a miniszterelnökségről Bognár József belkereskedelmi miniszternek, hogy Dobi miniszterelnök részére 5 kilogramm citromot beszerezni szíveskedjék.

Névtelen levélből kétféle érkezik. Olyan, amelyben készülő ellenséges akciókra, szabatázásra figyelmeztetnek, és olyan, amelyben a rendszert szidják. Ezeket is, azokat is az ÁVH-hoz továbbítják.

Rengeteg meghívót kap Dobi a legkülönbözőbb rendezvényekre. Házasulandó párok is szeretnék megnyerni Dobit tanúnak, és kivált sokan kérik fel őt keresztapának. Hármaskörökhez, hős anyák sokadik gyerekéhez, de egyszerű gyerekekhez is. Dobi keresztapaságot („elvi okokból”) nem vállal, de azért a felkérők nem járnak rosszul, mert rendszerint küldenek nekik a jókívánságok mellett 300-300 forint (akkor nem csekély) értékben babakelengyét.

A levelek megszólítása híven tükrözi, mennyire kialakulatlan még ekkor a pártállam nómenklatúrája. Dobit ezerféleképpen szólítják. Elvtárs, úr, „kedves pártelnök!”, a kenyérfejadagot keveslő gyári dolgozók pedig egy korábbi korszak etikettjének megfelelően egyenesen „Méltóságos úrnak” titulálják a miniszterelnököt. Viszont az az asszony, aki Nyírgyulajról panasolja a szülők nevében, hogy nem írathatják be hittanra a gyermekeiket, „elvtársi üdvözléssel” zárja sorait.

A Pista bátyám, Pista bácsi, Pistám megszólítással érkező tegező levelek sem ritkák. Nyoma sincs annak, hogy a magasrangú címzettnek igyekeznének előkelőbb formában, különös gonddal formált külalakban és stílusban írni, miként az az 1945 előtti világban szokás és elvárás volt.

A levelek túlnyomó többsége legkevésbé sem elegáns. Ezekben a szűkös időkben mindenki arra és azal ír, amire és amivel tud. Kitépett kockás irkalapokra például, túlnyomórészt kézzel természetesen, tollszárral, ceruzával...

Még egy dolgot elárulnak ezek a levelek közvetve Dobiról: bár nem különösebben nehéz Dobi kézzel írt feljegyzéseiben, visszaemlékezéseiben helyesírási hibákat és fogalmazásbeli ügyetlenségeket találni, de ezeket nem lehet mai és pláne diplomás szemmel megítélni. Ebből a szempontból ugyanis a Dobiénál magasabb társadalmi és iskolázottsági szintről érkező levelek átlagos színvonala sem jobb, mint az ő kézírataié, hanem inkább rosszabb.

Ennek a nagy levélfolyamnak háromféle – eltérő irányú – hatását feltételezhetjük. Egyrészt enyhíti Dobinak azt a frusztrációját, amely abból fakad, hogy csekély hatalommal foglal el formálisan magas hatalmi pozíciókat. Ezek a levelek folyamatos megerősítést jelentenek abban a tekintetben, hogy bizonyos, sokak számára fontos módon mégis rendelkezik hatalommal. Ezt feltételezik róla, ennek vannak kézzel fogható jelei és eredményei. Ha a kommunista vezetőktől nem is, másoktól, sokaktól, „kisemberektől” megkapja a pozíciójához illő tiszteletet. Nagy ismeretségi köre úgy tekint reá, és veti belé reményeit, mint közülük

méltán kiemelkedett emberre, emberbe. A rokonság körében is ő a nagy tekintélyű nemzetséggő.

Másrészt sűrű vidéki látogatásai mellett ez a legfontosabb csatorna, amelyen beömlik hozzá annak a világnak a nyomorúsága, szűkössége, igazságtalansága, amelynek magasabbrendűségét, emberségességét a nyilvánosság előtt képviseli, hirdeti, amelynek kialakítását szolgálta és fenntartását szolgálja.

Harmadrészt rengeteg embert kénytelen benne hagyni a pácban, és ennek lelki terhét is viselnie kell. Az esetek nagy többségében nem tudjuk meg, hogy Dobi akart-e, próbált-e, tudott-e segíteni. De nyilván számos esetben nem tudhatott vagy nem is próbálhatott. Eleve valószínűtlen, hogy ilyen mennyiség mellett valamennyi kérelemmel érdemben lehetett volna foglalkozni. Ehhez talán miniszterelnökként sem volt elégséges apparátusa, államfőként pedig végképp nem. Nyilván nem is talált minden kérelmet megalapozottnak, bizonyára olyan kérelmező is volt, akivel szemben ellenérzésekkel, ellenséges indulatokkal viseltetett. De a legnagyobb lelki terhet azok az esetek okozhatták, amelyekben nem mert eljárni.

A közvetlenül politikai háttérű rendőrségi, bírósági, állambiztonsági ügyek bizonyára ilyenek voltak.

Láttuk, hogy tartalékolta a muníciót egy Dobi szabadságát vagy életét veszélyeztető koncepciók eljárásához is. (Ezt valószínűleg minden első vonalbeli „politikacsinálóról” elmondhatjuk.) Dobi részben tudta is, milyen valóságos tényeket lehet egy ellene irányuló koncepciók perbe beépíteni. Ott voltak például korábbi fellépései az utóbb a Magyar Közösséggel kapcsolatban vagy az FM-perben elítélt emberek védelmében. Sokszor érezhette tehát úgy, hogy önvédelemből néma cinkosnak kell lennie emberek meghurcolásában, életük tönkretételében.

Ismét emlékeztetnünk kell arra, hogy Dobi úgy szolgálta ki a kommunistákat, hogy nem volt kommunista karakter. Nem viselte egy fanatikus mozgalomhoz idomult ember személyiségjegyeit. Nem védte a lelkét vakhit pártban, vezérben, a párt szavának szentségében, a perek, büntetések és áldozatok elkerülhetlenségében a mindent igazoló végső célhoz vezető úton.

Azok közé sem tartozott, akik a drámai valóságtól igyekeztek elszigetelni magukat, s a jövő érdekében feltétlenül szükséges áldozatként felfogni azt, ami ebből eljutott hozzájuk. Ellenkezőleg. Dobi kifejezetten kereste a kapcsolatot a jelen valóságával és szomszorosította az erre vonatkozó információkat.